

Motion

1976/77:1662

av herr Hörberg
med anledning av propositionen 1976/77:150 med förslag till slutlig
reglering av statsbudgeten för budgetåret 1977/78, m. m. (kom-
pletteringsproposition)

KONSUMTIONSBEGRÄNSNING, SYSSELSÄTTNINGSSÖKNING OCH INVESTERINGSSPARANDE

1. DELMÅL INFÖR 1980-TALET

Sveriges ekonomi behöver inför 1980-talet

- en bättre råvarubalans med utlandet, åstadkommen bl. a. genom en strängare hushållning med olja (via konsumtionsskatter för eldningsolja, el och bensin, satsning på rälsbundna transporter osv.),
- större överskott i handelsbalansen för bearbetade varor bl. a. genom bättre utnyttjande av arbetstagarnas kunnande och arbetsvillighet (sänkning av företagens arbetsgivaravgifter m. m.),
- betydande ökning av investeringskapitalet bl. a. genom stimulans till medborgaren i allmänhet att medverka i investeringssparande (premierat bostadssparande, löntagarfonder m. m.).

2. EKONOMIN I DAG

Ekonomi i dag präglas starkt av att vi under de gångna tre åren – och även hittills i år – levat över våra tillgångar. Vi har tagit ut i förskott vinsterna av en tänkt produktions- och exportökning, som inte blivit verklighet. Under åren 1974–1977 har vi "dragit på oss" årliga underskott för "AB Sverige", som ackumulerade uppgår till ca 5 500 kr. per vuxen medborgare, dvs. ett belopp ungefär lika stort som en genomsnittlig månadslön för heltidsarbetande inom LO/TCO-avtalen!

Målet för den närmaste femårsperioden måste vara att dels återbetala det förskott som vi således beviljat oss under de gångna åren, dels för framtiden stärka vår bytes- och betalningsbalans med utlandet.

I denna motion tas endast upp tre avsnitt av den nuvarande komplicerade ekonomiska situationen. Här skisseras vissa åtgärder till lösningar på lång sikt, när det gäller konsumtionsbegränsning, sysselsättningsökning och investeringssparande.

3. KONSUMTIONSBEGRÄNSNING

Sverige har i tidigare situationer liknande den nuvarande tillgripit devalvering och momshöjning. Sålunda gjordes år 1949 en devalvering som

inte var utan framgång. Oms/moms har sedan sitt införande år 1960 på förslag av den socialdemokratiska regeringen höjts (och sänkts) vid flera olika tillfällen för att begränsa resp. öka efterfrågan på varor. Totalt har oms/moms under sin sjuttonåriga tillvaro höjts genomsnittligt nästan en procentenhet varje år! – Det är således traditionella och beprövade åtgärder som den horgerliga regeringen i dagens läge föreslagit.

Förvånande är emellertid att varken regeringen eller oppositionen i den förevarande situationen fört fram förslag om "riktade" åtgärder, som syftar till konsumtionsbegränsning inom större, för vår hushållning särskilt besvärande avsnitt av vår konsumtion. Bl. a. ger en blick i finansplanen tips om åtminstone ett par områden, inom vilka riktade begränsningsåtgärder är naturliga.

3.1 Oljeimporten

Mellan 1975 och 1977 beräknas våra importkostnader för oljan stiga med 3 miljarder trots nästan oförändrad volym. Åren 1974 och 1975 kompen-serades oljeprisstegringen delvis av ökade exportpriser för skogsprodukter, men exporten av dessa produkter har därefter sjunkit både i kvantitet och i pris. Ingen vet vilka intäkter våra skogsprodukter kan ge i framtiden, men alla vet att oljepriset snarast kommer att stiga – t. o. m. ganska kraftigt in på 1980-talet!

Vår råvaruhalans med utlandet beräknas redan 1977 ge ett underskott på ca 10 miljarder kronor. Det finns således anledning att bättre hushålla med oljan och att minska oljeimporten.

Hushållen

En betydande del av vår oljeimport, ca 43 procent, går till hushåll, handel m. m., motsvarande i fjolårets priser en årlig kostnad av nästan 6 miljarder. Oljan går huvudsakligen till uppvärmning av lokaler och varmvatten samt för framställning av el. Begränsning av oljeförbrukningen inom denna sektor skulle kunna få fördelaktiga effekter.

Höjningen tidigare av energiskatten med 1 öre per kWh beräknades innebära en kostnadsökning för normalhushållet utan eluppvärmning på ca 30 kr. per år. Beloppet motsvarar ungefär priset på en halv butelj starksprit, på en lott i penninglotteriet eller på en insats en bingokväll! Var och en förstår att något nämnvärt intresse för elsparande inte kan bli följden av en så blygsam prishöjning.

Om verklig vilja till elsparande skall uppnås utan ransonering – en åtgärd som ingen torde förorda – måste en större höjning av energiskatten tillgripas. Med 3 öre per kWh t. ex. skulle årskostnadsökningen för normalhushållet vid oförändrad förbrukning bli ca 90 kr. En motsvarande skattebeläggning av oljan skulle öka hushållets kostnader med ca 510 kr. Totalkostnaden

för normalhushållet vid sådana skattehöjningar skulle med fortsatt oförändrad förbrukning således bli ca 50 kr. per månad, dvs. ett belopp motsvarande 1/3 dagslön i månaden för heltidsarbetande löntagare enligt LO/TCO:s avtal!

En sådan skattehöjning bör kombineras med viss kompensation till folkpensionärer och barnfamiljer, och ett särskilt "kallortsbidrag" för t. ex. Norrlandslänens, Dalarnas och Värmlands hushåll bör utformas. En nedgång i förbrukningen med 10 procent skulle motsvara en nedgång i importen med ca 600 milj. kr. Trots sådan nedgång i förbrukningen och trots ovannämnda kompensationer bör dock den skisserade energiskattehöjningen kunna ge statsbudgeten ca 1,5 miljarder per år, som bör utnyttjas till lån och bidrag åt hushållen för energibesparande investeringar.

Industrin

Industrins andel av oljeförbrukningen utgör ca 24 procent. När det gäller energibeskattningen har vissa industrier hittills åtnjutit nedsättning. I anslutning till en energiskattehöjning av ovan skisserat slag bör särskilt undersökas om fortsatt nedsättning kan försvaras. Den framtida beskattningen av produktionen bör inriktas på råvaror och energi i stället för som hittills nästan helt drabba arbetskraftskostnaden, varom mera nedan.

Givetvis måste hushållningen med energi bli betydligt större inom industrin än vad den hittills varit, men successiva onläggningar måste tillgripas, varför begränsade fortsatta nedsättningar av energibeskattningen övergångsvis blir nödvändiga.

Samfärdseln

Av våra oljeprodukter går ca 33 procent till samfärdselsektorn, varav nästan 3/4 till landsvägstrafiken! Den senare tar således i anspråk nästan 1/4 av hela vår oljeimport för en kostnad av ca 3 miljarder kronor årligen. Även inom denna sektor är således en begränsning av förbrukningen av betydelse.

En höjning av skatten på bensin – motsvarande för dieselolja – med t. ex. 25 öre per liter skulle vid oförändrad förbrukning ge staten brutto drygt 1,5 miljarder årligen. Att sänka SJ:s biljettpriser i 2 klass med 1/3 kostar ca 200 miljoner per år. Lika stor prissubvention till SJ:s taxor för rälsbundna godstransporter borde göras. Likaså borde SJ:s och andra trafikföretags långlinjetrafik (person och gods) på landsväg till kommuner utan järnväg subventioneras till 1/3.

Det kan här förtjäna nämnas att priset i svenska kronor för "normalbensin" i dag är t. ex. i Belgien 1:85, Danmark 2:03, Finland 1:97, Frankrike 1:95, Grekland 2:11, Holland 1:89 och Italien 2:67. Ovan skisserade skattehöjning skulle ge ett bensinpris per liter i Sverige på mellan 1:75 och 1:95. För

bilägare som kör 1 500 mil per år med en åtgång av 0,8 liter bensin per mil skulle årskostnadsökningen vid oförändrad förbrukning bli ca 300 kr. – Med hänsyn till de enskilda bilresornas betydelse framför allt till och från arbetsplatsen borde ett "avståndsbidrag" kunna utformas för vissa delar av vårt land.

En sänkning av hastigheten från 90 km/tim till 70 km/tim beräknas enligt statens vägverk göra att bränsleåtgången minskar med ca 0,2 lit/mil för personbil. Med nuvarande resp. ett förhöjt bensinpris skulle kostnaden per mil gå ned med 30 å 35 öre! En allmän sänkning av hastigheten till 70 km/tim och 90 km/tim endast på motorvägar och större vägar i Norrland borde kunna övervägas.

Skattebeläggning av bensin till nöjesbåtar och för inrikes flygtrafik i likhet med landsvägstrafiken torde vara en självklarhet.

En målmedveten styrning av våra "långtransporter" till rälsbunden trafik borde i kombination med ovannämnda skattechöjning för bensin m. m. kunna ge en minskning av förbrukningen av oljeprodukter inom samfärdsel-sektorn med 10 procent, motsvarande en importkostnadsminskning med ca 300 milj. kr. per år. Denna skattechöjning torde trots minskad förbrukning och trots ovan skisserade taxesubventioner ge statsbudgeten ca 1 miljard kronor årligen, medel som till en del bör användas bl. a. för utbyggnad och effektivisering av de från energisynpunkt billigaste kommunikations-medlen kust- och kanalsjöfart samt den rälsbundna trafiken.

3.2 Turistnettot

Nettounderskottet för in- och utförelse av resevaluta har ökat från att 1974 vara 2,2 miljarder till 1976 ca 3 miljarder kronor. Underskottet utgör i stort skillnaden mellan det belopp utländska turister erlägger i Sverige och svenska turister i utlandet. Som exempel kan nämnas att utländska turister 1975 erlade ca 1,5 miljarder i Sverige, medan vi "gjorde av med" ca 4 miljarder utomlands.

En kombination av åtgärder borde kunna sättas in för att något förbättra turistnettot. Redan en sänkning av SJ:s biljettpris enligt förslaget ovan torde verka i den riktningen att fler svenskar föredrar att resa i Sverige och att kanske fler utländska turister kommer hit!

Det kan finnas anledning överväga om inte statlig subventionering till turistnäringen vore en lämplig åtgärd. Många säsonghotell och -pensionat har betydande ekonomiska svårigheter. Subventioner med 5 å 10 kr. per bokförd bädd och natt under sommarsäsongen kunde vara ett sätt att stimulera turismen i Sverige. Bidrag till vintersportkommuner och -anläggningar är en ytterligare väg. Ökade lån och bidrag till kommuner och turistorganisationer för anläggandet och driften av t. ex. gästbåthamnar, simningpools, vandringsleder, slalombackar, fjälliftar, fritidsbyar osv. är andra möjligheter.

Som mål borde uppställas att med olika insatser försöka förbättra turistnätet med 1/2 å 1 miljard till 1980.

3.3 Pappersskatt

Total energiförbrukning vid tillverkning av blekt pappersmassa ligger 25 å 30 procent högre än vid tillverkning av ohlekt massa. Vedutbytet minskar vid blekalternativet med 4 å 5 procent. Miljöförstöringen blir vid föroreningsutsläpp i vattendrag för blekalternativet 5 å 10 gånger större än vid produktion av oblekt papper.

Föreskrifter borde kunna utfärdas om övergång till oblekt kontors- och hushållspapper inom statlig förvaltning och statliga företag. En icke obetydlig skatt vid pappersbruken per ton blekt kontorspapper resp. blekt och färgat hushållspapper borde kunna införas – med återbäringsrätt vid export – såsom stimulans till allmän övergång till oblekta papperssorter med något minskad oljeimport som följd.

En uppskattning ger vid handen att totalt ca 115 000 ton blekt kontorspapper resp. blekt eller färgat hushållspapper producerades år 1975 med ett saluvärde av ca 400 milj. kr. En "pappersskatt" per ton blekt och färgat papper borde kunna röra sig om ca 15 procent av försäljningsvärdet eller ungefär 500 kr.

3.4 Alkohol och tobak

Under 1976 drack vi alkoholhaltiga drycker för 8,8 miljarder kronor och rökte för 4,2 miljarder, dvs. vi konsumerade för totalt ca 13 miljarder, ett belopp jämförbart med vårt aktuella budgetunderskott!

Det finns flera skäl till att försöka begränsa denna konsumtion.

- Ett icke oväsentligt antal arbetsdagar går förlorade varje år på grund av denna konsumtion.
- Stora sociala kostnader blir följden av konsumtionen: 8 av 10 ambulansutryckningar har samband med alkoholförtäring, 16 av 19 mord i Stockholm under 1976 sammanhängande med alkoholförtäring (och/eller narkotika), övervägande antalet fall av rån, hustru- och barnmisshandel osv. sammanhängande med alkohol, trafikskadade och drunknade personer har i stort antal förtärt alkohol, 3 000 fosterskador årligen (hjärtfel, försämrad syn, missbildningar) beror på alkoholförtäring under graviditeten m. m., m. m.
- Rökning medverkar till sjukdomar och tidigare vårdbehov i ålderdomen m. m.
- Icke oväsentliga delar av vår förbrukning av sprit, vin, öl och tobak baseras på importerade produkter.

Utan att avvakta alkohopolitiska bedömningar och pågående forskningar om rökningens skadeverkningar finns det anledning att lyfta prisnivån (för såväl alkoholdrycker som tobak) i förhållande till den allmänna prisnivån genom höjning av punktskatterna för denna onyttiga överflödeskonsumtion. För sprit, vin och starköl bör en höjning göras med ca tre gånger den skattehöjning som skedde 1977-05-01. Per butelj skulle det innebära för sprit + 25 kr., för starkvin + 7 kr. och för lättvin + 4 kr. samt per liter starköl + 2 kr.

Resultatet av en sådan höjning – även med tioprocentig konsumtionsminskning – skulle bli 2 miljarder per år till statskassan och en något minskad import. Den främsta fördelen måste dock bestå däri att en viss konsumtionsminskning borde kunna bli följden till gagn för mindre frånvaro från arbetet, färre olyckor på arbetsplatsen och i trafiken, m. fl. socialpolitiska fördelar.

4. SYSSELSÄTTNINGSSÖKNING

Av väsentlig betydelse för vår ekonomi är en "stadig ökning av överskottet i handelsbalansen för bearbetade varor" enligt den reviderade finansplanen. Vi måste för framtiden mera än hittills själva färdigbearbeta varor för den svenska marknaden och framför allt i vår export få en större andel bearbetade varor.

I strävandena att nå detta mål måste det vara av största betydelse att ta till vara det kunnande som medborgarna i vårt land har. Vi har internationellt sett en genomsnittligt hög utbildningsstandard och ett avancerat tekniskt kunnande. Det måste därför vara av allra största vikt att ta vara på alla arbetstagare, som blir mer eller mindre friställda under den strukturförändring som pågår i vårt land och som långt ifrån är avslutad. Vi måste komma bort ifrån den dolda arbetslöshet som vi genom olika sysselsättningspolitiska åtgärder tillfälligt försöker avhjälpa. Det gäller också att på sikt få ned de icke oväsentliga kostnader som sysselsättningspolitiska åtgärder drar med sig.

ALLA, SOM HAR PERSONLIGA MÖJLIGHETER DÄRTILL, BÖR FÅ ETT ENGAGERANDE, AKTIVT ARBETE I DET SVENSKA PRODUKTIONSLIVET!

Ett led i en sådan strävan är att – som ovan något berörts – lägga om beskattningen inom produktionen till råvaror, energi och likvärdiga produktionsfaktorer. Samtidigt med den höjning av företagets energibesättning som ovan skisserats bör en avveckling av den allmänna arbetsgivaravgiften påbörjas. Därefter bör fortsättning följa med en delvis avveckling även av de sociala arbetsgivaravgifterna till den del de inte är direkt hänförliga till sociala förmåner för de i företaget direkt anställda, såsom ATP-avgifter och sjukförsäkringsavgifter.

ATT I ETT LÄGE MED SYSSLESÄTTNINGSSVÄRIGHETER FÖR ARBETSKRAFTEN OCH HUSHÄLLNINGSPROBLEM MED ENERGIN STRAFFBESKATTA FÖRETAGEN FÖR ARBETSKRAFTEN MEN NEDSÄTTA FÖRETAGENS ENERGISKATT TER SIG MINST SAGT OLOGISKT!

Den allmänna arbetsgivaravgiften på 4 procent bör efter utredningar avskaffas med början under 1978, och motsvarande statsinkomster från företag, kommuner och organisationer tas in via energiskatter. Även höjning av inkomstskatten från vinstgivande företag bör övervägas såsom ersättning för inkomstbortfallet från allmänna arbetsgivaravgiften. För det inre stödområdet bör i samma takt ett "lönekostnadsbidrag" på 2 procent tillkomma för att bibehålla den särskilda stimulans som områdets nuvarande till 2 procent sänkta arbetsgivaravgift avser att utgöra!

5. INVESTERINGSSPARANDE

Det kanske största problemet för Sveriges industriella utveckling torde bli behovet av investeringskapital. Olika åtgärder för stimulans åt långsiktigt "investeringsparande" är erforderliga. Här skall bara skisseras två sådana åtgärder.

5.1 Bostadsrätts- och egnahemssparande

För medborgaren i allmänhet är sparandet till ett eget hem det kanske största ekonomiska målet i livet. Även för samhället är det på flera sätt värdefullt att ett sådant sparande sker. – Målet kan för den enskilde sägas vara eget hem disponerat med antingen bostadsrätt eller enskild äganderätt. Båda sparmålen är från samhällets synpunkt lika värdefulla.

Sparande till eget hem ger medborgaren möjlighet till en säker placering av sina sparade medel (även om den nödvändiga skärningen av realisationsvinstbeskattningen kommer). Medborgaren får också möjlighet att inom vissa gränser utforma, underhålla, ändra och vårda sitt hem i en för honom/henne tillfredsställande omfattning. Vidare kan han/hon i större grad än i andra bostadsformer själva bestämma åtgång av värme, el, varmvatten och kallvatten – till gagn för den egna ekonomin och för samhället.

Ett system med särskilda "bostadssparkonton" i de vanliga kreditinstituten bör inrättas. Maximering av årsavsättning till exempelvis 1/2 basbelopp, kontrollskyldighet för kreditinstituten över medlens uttag och användning, beskattning osv. bör föreskrivas. Likaså måste via taxeringsmyndigheten kontrolleras att medborgaren endast *en* gång får utnyttja bostadssparkonto osv.

Kontona bör löpa med normal ränta för långtidssparande *men* därutöver av statsmedel belönas med 2 å 3 procents skattefri bonus efter t. ex. fem eller tio års sparande eller då medlen placeras genom förvärv av bostads-

rättslägenhet eller eget hem- eller stimuleras av staten på annat sätt.

Det måste vara av stor betydelse för samhället att de oftast väl vårdade bostäderna med boendeformerna bostadsrätt eller egna hem blir mera förekommade. Också det förhållandet att ett särskilt sparande inrättas just för kontantinsatserna vid bostadsförvärv är fördelaktigt för samhällets totala investeringsverksamhet.

5.2 Löntagarfonder

”En ökning av kapitalbildningen är absolut ofrånkomlig för att klara den nödvändiga ökningen av industrins investeringar.” – ”Jag tror att majoriteten i det här landet snart har kommit fram till att det är orimligt om bara den ena parten – kapitalägarna – skall få del av förmögenhetsökningen i företagen i framtiden. Dessutom så tror jag att löntagarna *vill* bli delägare. Det kommer att skapa ett större engagemang hos dem för det företag de jobbar i om de vet att företagets växt, företagets värde, är något som de har del i.” Ovanstående tre meningar utgör citat ur uttalanden, som före finansministern Sträng gjorde i LO-tidningen 1977-04-28.

Alla är klara över att våra kapitalbehov för framtidens produktionsinvesteringar är enorma. Det kommer att fordras mer och mer kapital bakom varje anställd i tekniskt avancerad produktion. Alldeles självklart – och det oavsett regeringens politiska färg – blir det nödvändigt att på flera sätt stimulera företagens investeringar. Skattefria investeringsfonder, investeringsavdrag och -bidrag m. m. kommer tid efter annan att bli aktuella insatser.

Sådana insatser ökar företagets kapital och därmed ägarnas. Det är helt orimligt att tänka sig att sådan ojämlig fördelning av kapitaltillväxten mellan den som gör kapitalinsats och den som gör arbetsinsats skall kunna fortsätta att gälla för framtiden. – Därtill kommer att statliga favörer till företagen (och indirekt till deras ägare) också innebär bortfall av skatteinkomster för staten, vilka måste kompenseras genom högre skatter i andra sammanhang – skatter som då särskilt drabbar de stora löntagargrupperna.

RÄTTEN FÖR MEDBORGAREN I ALLMÄNHET ATT FÅ DEL I KAPITALTILLVÄXTEN INOM NÄRINGSLIVET ÄR DEN STÖRSTA EKONOMISKT-POLITISKA FRÅGAN FÖR DE NÄRMASTE ÅREN.

Någon form av s. k. löntagarfonder måste snarast skapas:

- dels av rättviseskäl (mellan kapitalinsats och arbetsinsats),
- dels för att få en bättre spridning av förmögenhetstillväxten i landet,
- dels för att få bättre ägarstruktur inom vårt näringsliv,
- dels för att alla arbetstagare skall känna sig stimulerade att medverka till ökat produktionssparande i vårt samhälle.

Den sittande utredningen om ”löntagarfonder” bör åläggas att påskynda sitt angelägna arbete!

6. SAMMANFATTNING

I motionens början gavs en bild av de ekonomiska delmål inför 1980-talet som motionen syftar till. Sammanfattningsvis borde de skisserade åtgärderna ge förbättringar för:

Bytesbalansen	ca miljarder
– oljeimporten	1,0
– turistnettot, viss import m. m.	0,5

Total förbättring	1,5
Budgetunderskottet	
– ökad energibesättning (hushåll m. m.)	1,5
– ökad energibesättning (samfärdsel)	1,0
– ökad alkohol- och tobaksbesättning	2,0
– lägre kostnader för sysselsättningsåtgärder	1,0

Total förbättring	5,5

Till ovanstående kommer så "verklig" sysselsättningsökning genom minskade arbetsgivaravgifter samt ett aktivt medborgarengagemang för investeringsparande genom premierat bostadssparande och löntagarfonder.

Här skisserade förslag kan i vissa stycken synas drastiska. Men Sveriges ekonomiska situation i dag är sådan, att drastiska åtgärder är nödvändiga. De flesta skisserade åtgärderna kan och bör genomföras stegvis, men början måste göras 1978-01-01 och sista stegen tas 1979-01-01!

Vi är inte längre kvar i det överflödande 1960-talet, då energin var billig och produktionsresultaten bara steg, och det fanns mycket att fördela. I dagens läge inför 1980-talet behövs en "ekonomisk mobilisering" av alla medborgare, som då också *alla* skall bli ekonomiskt delaktiga i det resultat som vi utan tvivel kan uppnå!

Sträng hushållning med råvaror och energi, aktiv sysselsättning åt alla och andel för alla i kommande kapitaltillväxt utgör samtidigt både målen och de medel som måste tillgripas!

7. HEMSTÄLLAN

Mot bakgrund av vad ovan anförts hemställs

- att riksdagen gör ett uttalande med ungefär följande innehåll:
att den ekonomiska politiken inför 1980-talet bl. a. bör inriktas på att genom beskattning, avgifter, bidrag och andra stimulansåtgärder

- strängare hushålla med råvaror och energi.
- underlätta arbetskraftsintensiv produktion och
- sprida investeringsvilja och -kapital till allt flera medborgare.

Stockholm den 20 maj 1977

NILS HÖRBERG (fp)

